

ГЕОПОЛИТИЧКИ АСПЕКТИ ЕВРОПСКИХ ИНТЕГРАТИВНИХ ПРОЦЕСА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ

Игор Зекановић¹

¹Природно-математички факултет, Универзитет у Бањој Луци, Република Српска

Сажетак: Геополитичка будућност европских интеграција огледа се у интересовању за придруживање како од стране Европске уније, тако и од држава кандидата, што указује да се у међународним односима ЕУ доживљава као успјешан и функционалан пројекат. Уједињена Европа и развијене земље су заинтересоване да политичко-економске односе у оквирима Балкана уреде према својим принципима и геополитичким интересима. Процес евроинтеграција Босне и Херцеговине у геополитичком смислу још увијек нема алтернативу.

Кључне ријечи: геополитика, Босна и Херцеговина, Европска унија, интеграција, западни Балкан.

Original scientific paper

GEOPOLITICAL ASPECTS OF EUROPEAN INTEGRATION PROCESSES IN BOSNIA AND HERZEGOVINA

Igor Zekanović¹

¹Faculty of Sciences, University of Banja Luka, Republika Srpska

Abstract: Geopolitical future of the European integrations reflects in the interests for accession expressed by both EU and the candidate countries. This further implies that the international community regards EU to be a successful and functional project. The united Europe and the developed countries want to arrange the political-economic relations in the Balkans in accordance with their own principles and geopolitical interests. The process of BiH Eurointegration still does not have a geopolitical alternative.

Key words: geopolitics, Bosnia and Herzegovina, European Union, integration, west Balkans

---

УВОД

Европски интегративни процеси стварају специфичне геополитичке услове у којима егзистира Босна и Херцеговина. Њене савремене геополитичке и политичко-географске карактеристике зависе од тога колико ће се и на који начин БиХ прилагодити овим процесима. Ако интеграције схватимо као процесе повећања међузависности и повезаности држава у политици, економији и култури, нарочито ако је ријеч о европским интеграцијама, онда их не можемо у потпуност схватити без проучавања њихове геополитичке димензије.

INTRODUCTION

Processes of European integrations create specific geopolitical conditions in Bosnia and Herzegovina. Its modern geopolitical and political-geographical features depend on the fact how and to which extent Bosnia and Herzegovina will adjust to these processes. If we decide to understand these integrations as an increase of interdependency and mutual connections of states with reference to politics, economy, and culture, it is then necessary to study their geopolitical dimension in order to get a full perception.

Остваривања политичких циљева и геополитичких интереса уз помоћ географије у историји међународних односа, било је много. „Савремени геополитички и политичко-географски процеси у последњих двадесетак година којима је била захваћена Европа и међународна заједница у цјелини, повећала су интересовања за геополитичким истраживањима“ (Зекановић, 2012а, стр. 339).

Обзиром на комплексност геополитичких истраживања и што једноставније елаборирање проблематике, односно геополитичке димензије евроинтегративних процеса, неопходно је појаснити предмет и суштину „геополитике“. Према тумачењу проф. М. Грчића „предмет геополитике може се сагледати кроз три тематска круга: 1) Држава и њени структурни елементи, 2) Становништво у свим аспектима (расна, етничка, демографска, конфесионална, социјална и професионална структура), 3) Територија – физички простор испуњен природним и антропогеним појавама и објектима“ (Грчић, 2000, стр. 86). Једноставнија дефиниција геополитике Џефрија Паркера, британског историчара и професора на Универзитету Охајо (САД), гласи „геополитика је изучавање међународних односа из просторне или географске перспективе“ (Parker, 1998, p. 5). За суштину геополитике и геополитичких истраживања можемо казати да је футуристичка, „јер она постоји због изучавања утицаја геопростора и геопросторних садржаја на примјену и вођење политике“ (Грчић, 1982, стр. 46). Данас у времену глобализације и новог свјетског поретка геополитичка истраживања доживљавају пуну афирмацију.

Глобализација као процес повезивања свијета после 1989. године није имала само холистичке интересне амбиције, него је изазвала дијаметрално супротне процесе у међународној заједници. Дакле, свијет се у геополитичком смислу истовремено интегрисао и фрагментисао, такође, централизовао и децентрализовао. Док су „западне“ државе све више биле захваћене разним облицима интеграција, прије свега економским, са друге стране, у неким дијеловима свијета као

There has been examples of using geography in order to achieve political goals and geopolitical interests throughout the history of international relations. „Modern geopolitical and political-geographical processes in Europe and international community over the last twenty years have brought attention to geopolitical studies and research“ (Зекановић, 2012а, p.339).

It is necessary to clarify the subject matter and the core of geopolitics due to the complexity of geopolitical research and the geopolitical dimension of the Eurointegration processes. According to professor M. Grčić „the subject matter of geopolitics may be regarded from the perspective of the three themes: 1) State and its structural elements, 2) Population and all its aspects (racial, ethnic, demographic, confessional, social, and occupational structures), 3) Territory – the physical space filled with natural and anthropogenic phenomena and objects“ (Грчић, 2000, p. 86). A simpler definition of geopolitics was provided by Geoffrey Parker, a British historian and US Ohio University professor - „geopolitics is the study of international relations from the spatial or geographical points of view“ (Parker, 1998, p. 5). In addition, we may refer to the geopolitics and its research as futuristic as „it exists for the purpose of studying how the geospace and geospatial content affect the political management and application“ (Грчић, 1982, p. 46). Nowadays, the globalization and the new world order cast a new light upon the geopolitical research.

After 1989, globalization as a process of bringing the world together has had not only holistic interest ambitions but it has also caused diametrically opposed processes within the international community. Thus, the world, in a geopolitical perspective, simultaneously integrated and fragmented, but also centralized and decentralized itself. On one side there are western countries affected by different forms of integrations (mostly economic ones) and on the other

у геопростору бившег СССР-а и ЈИ Европе одвијали су се дезинтегративни процеси и стварани нови геополитички субјекти. Пред само окончање „хладног рата“ САД су сматрале да је дошло вријеме да преузму свјетску доминацију у међународним односима и успоставе нови свјетски поредак. „Дакле, умјесто двије остала је једна супер-сила, чија се снага исцрпљује око довођења свијета у ред односа како само њој одговара“ (Стојановић, 2002, стр. 6). Оваква констелација односа у међународним односима није дуго потрајала. Стварањем нових(старих) центара моћи и развијањем регионалних центара крајем XX вијека (Европска унија, Русија, Кина) иде се крупним корацима према мултиполарном свјетском поретку.

Европска унија има улогу креатора једне нове Европе, са циљем јачег економског, војног и политичког осамостаљивања и организовања, те смањења зависности, првенствено у односу на САД и Русију. „Европска унија, у почетку Европска заједница (ЕЗ), а потом Европска економска заједница (ЕЕЗ), замишљена је првенствено као економска организација с циљем да допринесе повећању даљег економског напретка и просперитета земаља Европе чланица заједнице“ (Стојановић, Зекановић, 2007, стр. 71). Каснији циљеви су били политички, прије свега, да се процесима зближавања оформи европска федерација која би ојачала своје инструменте моћи.

Европска унија представља нови политичко-географски субјекат. Континуирано се развијала, почевши од 1951. године када је чинило само 6 европских држава (Француска, Њемачка, Луксембург, Холандија, Белгија, Италија) а 1971. већ 9 држава (приступиле: Данска, Ирска и Велика Британија). Проширење се наставило 1981. уласком Грчке и 1986. године уласком Шпаније и Португала. Већ 1995. године добија три нове чланице: Шведску, Финску и Аустрију. Пуноправне чланице Европске уније 01.05.2004. постале су: Словенија, Пољска, Мађарска, Чешка, Словачка, Летонија, Естонија, Литванија, Кипар и Малта, а од 01.01.2007. године пуноправне чланице постале су Румунија и Бугарска. Посљедња примљена

side there are some parts of the world (USSR and SE Europe) that suffered disintegrational processes and new geopolitical objects were formed. Just before the cold war ended, US believed that it was about time they attained the role of world domination and that the new world order had to be done. „Hence, two super powers were replaced by only one, the strength of which is being drained by making the world arrangements as it pleases them“ (Стојановић, 2002, p. 6). This type of global organization did not last for long. The creation of new (old) centres of power and formation of regional centres in the end of 20th century (EU, Russia, and China) are leading towards the new multipolar world order.

European Union had a role of creating a new Europe, aiming at a stronger economic, military, and political independence and organization, including less dependence on USA and Russia. „European Union, formerly EC and ECC, was initiated as an economic community aiming at improving the European countries prosperity“ (Стојановић, Зекановић, 2007, p. 71). Later goals were purely political so as to bring the European federations closer in order to improve the instruments of power.

European Union is a brand new political-geographical object. Ever since 1951, it has been developed progressively as it was made of six European countries (France, Germany, Luxemburg, the Netherlands, Belgium, and Italy). In 1971 it had 9 members (three new ones – Denmark, Ireland, Great Britain). The expansion continued in 1981 (Greece) and in 1986 (Spain and Portugal). In 1995, three new members approached (Sweden, Finland, and Austria). The following countries became full members on May 1, 2004: Slovenia, Poland, Hungary, the Check Republic, Slovakia, Lithuania, Latvia, Estonia, Cyprus, and Malta, and Romania and Bulgaria became full members on January 1, 2007. The latest full member is Croatia, as it approached EU on July 1, 2013.

држава је Хрватска, која је постала пуноправни члан Европске уније 01.07.2013. године.

ЕУ је данас заједница 28 европских држава повезаних заједничким интересима у сфери: политике, економије, спољне политике. Представља најуспјешнији примјер унутаревропске економске, институционалне и политичке организације. У геополитичком смислу, старом континенту требала би да врати некадашњи планетарни примат економског и политичког центра, али и лидера у међународним односима. Поред политичке и економске моћи има властиту геополитичку стратегију и програм који у мултиполарном свјетском поретку, треба да оствари конкурентску улогу у међународној заједници, те да суверено контролише и управља геополитичким процесима на европском континенту. Због тога је контрола политичко-географских субјеката у геопростору бивше СФРЈ скоро у потпуности остварена. „Савремени фактори геополитичких процеса на простору бивше Југославије у тијесној су вези с процесом глобализације и успоставе новог свјетског поретка, те европских интеграција“ (Гњато, 2011, стр. 20). Интереси водећих земаља ЕУ су препознатљиви, нарочито интерес Немачке и њена улога у интегративним процесима.

ГЕОПОЛИТИЧКА ДИМЕНЗИЈА ЕУ

Европска унија има низ геополитичких одредница које је јасно дефинишу као политичко-географског субјекта са свим конститутивним елементима (територија, становништво, организован систем власти, међународно признање).

Територија ЕУ се постепено шири и тренутно износи 4.382.269 km². Њене границе су сагласне са спољним границама чланица Уније. То је заједница од 28 земаља са око 500 милиона становника.

Као политичко-географски субјект има организован систем власти и управљања, оличену у Европском парламенту, Савјету Европске уније, Европској комисији,

EU is today a community of 28 European member states connected with joint interests within the domains of politics, economy, and foreign affairs. It represents the most successful instance of inter-European economic, institutional, and political organization. Geopolitically, this continent should regain its former global primacy as the political and economic center, as well as the international leadership. Apart from the political and economic power, it has its own geopolitical strategy and program, which, within the multipolar world order, should display a competitive role in order to control and manage geopolitical processes in the European continent. Therefore, the control of political-geographical subjects within the former SFRY geospace has been completely attained. „Modern factors of geopolitical processes in former Yugoslavia are tightly connected with the globalization processes and the new world order, along with the European integrations“ (Гњато, 2011, p. 20). The interests of EU leader countries are quite evident, especially the interests of Germany and its role in the processes of integration.

GEOPOLITICAL DIMENSION OF EU

European Union has a whole range of geopolitical determinants that clearly define it as a political-geographical subject with all its constitutional elements (territory, population, organized system of government, international acknowledgments).

Its territory is in expansion and currently it covers 4, 382, 269 square kilometers. Its borderline is in compliance with the outer borderline of its state members. It is a community of 28 countries with the population of 500 million.

As a political-geographical subject it has an organized system of authority and management (European Parliament, EU Council,

Европском суду правде и Европском савјету. Остали значајни органи Уније су: Европска централна банка, Економски и социјални савјет, Комитет региона, Европска инвестициона банка, Европски инвестициони фонд, Европски Омбудсман. Карактеристике је јединствено тржиште и царински послови, а у том контексту са заједничком пољопривредном, трговинском и монетарном политиком обједињен је европски привредни простор. „Оружане снаге као круна државности су јединствене, изражене у НАТО-пакту“ (Стојановић, Зекановић, 2007, стр. 80). Иконографија ЕУ се манифестује: Заставом, Даном Европе и химном.

Постоје разна геополитичка тумачења у вези са „природом“ Европске уније који су започели са њеним настанком и трају све до данашњих дана. Нарочито о каквом политичко-географском субјекту је ријеч, да ли је то федерација или конфедерација. Формално је успостављена Маастрихтским уговором из 1992. године, као наднационална држава. То је специфичан облик сарадње у области спољних послова и унутрашње политике. Има свој организациони индетитет и независност као наднационална међународна организација. Као сложена држава садржи елементе реалне и персоналне Уније. На основу претходних запажања Европске Унија представља „*sui generis*“ заједницу, тј. политичко удруживање, због чега се назива геополитичким ентитетом, а можемо је оквалитиковати као мјешовиту унију.

Европску унију данас одликује политичка, економска и безбједносна хомогеност, што је кључна претпоставка њене значајније улоге у међународним односима. Политиком прогресивног ширења, неке већ заборављене Рацелове теорије о значају величине територије за неку државу доживљавају своју реafirмацију.

European Commiccion, European Court of Justice, and European Council). Other of its relevant orgnas of government are as follows: European Central Bank, Economic and Social Council, Regional Committee, European Investment Bank, European Investment Fund, European Ombudsman. It has the joint market and customs, joint agricultural, commercial, and monetary policies within the single European commercial region. „Armed forces are the crest of its statehood, and work within the shield of NATO“ (Стојановић, Зекановић, 2007, p. 80). Iconography of EU is manifested in its flag, Europe Day, and the anthem.

There are many different geopolitical interpretations of the „nature“ of European union, which started with its formation and have been actual ever since. The main trouble is whether to uderstand it as a political-geographical subject or a federation/confederation. It was formally formed as an subnational state upon thje adoption of the 1992 Maastricht Treaty. It is a specific form of cooperation within the domains of foreign and internal affairs. It has its organizational identity and independance as a subnational international organization. Being a complex state as well it has the elements of a real and personal union. Based upon some former ideas, European Union is a „*sui generis*“ community, i.e. it is a political union, which is why we often refer to it as a geopolitical entity, or a mixed union.

Nowadays, European Union has its political, economic, and security homogeneity, which is a key condition for its international role. The progressive expansion policy makes it possible to reaffirm some Ratzel’s forgotten theories on the relevance of teritory size for a single state.

ЗАПАДНИ БАЛКАН И ЕВРОПСКИ
ИНТЕГРАТИВНИ ПРОЦЕСИ

WEST BALKANS AND EUROPEAN
INTEGRATION PROCESSES

Са политичко-географског аспекта, појам Западни Балкан подразумеје државе Балкана које још увијек нису постале чланице ЕУ. „У географској науци и пракси, простор бивше Југославије још увијек се означава централним и западним Балканом. При том се појам централни Балкан односи на Србију, Црну Гору и Македонију, а појам западни Балкан на БиХ, односно Републику Српску и Федерацију БиХ, те на Хрватску. Има и другачијих схватања, која укупан простор бивше Југославије, са Словенијом или без ње, дефинишу као западни Балкан“ (Гњато, 2011, стр. 18).

Постепена интеграција у Европску унију требала би да иде упоредо са успостављањем споразумних и пријатељских веза између народа и држава региона. Првенствено, ријеч је о регионалној сарадњи, с једне стране, и приближавању Европској унији земаља западног Балкана, с друге стране. „У том смислу дефинисан је посебан уговорни однос, споразум о стабилизацији и асоцијацији, који комбинују постепено отварање тржишта, одговарајућу техничку помоћ али и политички дијалог који се мора још више користити и ојачати.“ (Стојановић, Зекановић, 2007, стр. 75).

Земље западног Балкана различите су у економској развијености, политичким системима и у погледу степена изградње националне безбједности. Управо усаглашавање ових разлика на регионалном нивоу важан су фактор за бржи улазак у евроинтеграције. На овом геопростору изражене су мале државе, јаки национални идентитети, и још увијек недефинисане границе, те заостајање са економским и демократским реформама. Земље западног Балкана, свака на свој начин покушавају да убрзају процес „интеграције“ и што прије приступе Европској унији. Процес „интеграције“ западног Балкана подразумјева усвајање европског система вриједности, „четири слободе“ и свега што се сматра тековином Европске уније.

Општа стратегија ЕУ према земљама

From the political-geographical point of view, the West Balkans refers to the Balkan states that are still not members of EU. „Geographically, the former Yugoslavia area is still referred to as central and west Balkans. The central Balkans encompasses Serbia, Montenegro, and Macedonia, and west Balkans refers to BiH (Republic of Srpska and BiH Federation) and Croatia. There are also other perspectives defining west Balkans as all of the former Yugoslavia region, including Slovenia“ (Гњато, 2011, p. 18).

The gradual EU integration should take place simultaneously with making agreements among the states and peoples of the region. Firstly, we should refer to the regional cooperation on one side, and EU cooperation on the other. „With this regard, a special agreement was defined on stability and association, combining the gradual market access, technical support, and the political dialogue that should be strengthened and capitalized on.“ (Стојановић, Зекановић, 2007, p. 75).

The west Balkans states differ in the economic development, political systems, and national security patterns. It is precisely the regional harmonization of these features that is a key to a faster EU integration. What is typical of this geospace are small states, strong national identities, and still poorly defined borderlines, as well as the unadopted economic and democratic reforms. Each of these states has its own way of speeding „integrations“ so as to become part of EU as soon as possible. The process of west Balkans „integration“ means adopting European system of values, „four freedoms“ and everything else that is a part of European heritage.

The general EU strategy for the SE Europe is formulated in three stages:

1. SE Europe stability pact;

Југоисточне Европе је формулисана на три нивоа:

1. Пакт стабилности за Југоисточну Европу;

2. Разни облици економске помоћи, ургентне, хуманитарне и друге;

3. Процес стабилизације и придруживања; (Вукмирица, Шпирић, 2005).

Регионалне иницијативе које окупљају земље Балкана могу се подијелити у двије велике групе:

1. изворне иницијативе самих земаља Балкана и;

2. иницијативе међународне заједнице за Балкан.

Облици регионалне сарадње покренути од земаља ЈИ и Источне Европе су: Средњоевропски споразум о слободној трговини (CEFTA), Централно-европска иницијатива (CEI), Црноморска економска сарадња (BSCE), Процес сарадње у Југоисточној Европи (BSEC), Процес подунавске сарадње (PDC). Што се тиче иницијатива међународне заједнице за Балкан, осим већ поменутог Пакта стабилности за Југоисточну Европу, значајно је споменути Иницијативу за сарадњу у Југоисточној Европи (SECI), Јадранско-јонску иницијативу (ЈЈ), Америчко-јадранску повељу и CARDS. Услов интеграције у Европску унију је и регионална сарадња између балканских земаља, што овим земљама, које су кроз историју често у конфликтима, ствара извјесне потешкоће. Циљ је да земље региона развију боље односе у свим сегментима друштва, што би довело до превазилажења историјских и других разлика из прошлости, као и до унапређивања међусобног разумијевања. Крајњи циљ је обезбјеђивање услова у којима би грађани ових земаља могли да живе у стварном и трајном миру.

Од посебног значаја за приближавање Европској унији је пријем у Партнерство за мир и чланство у Сјеверноатлантском савезу - НАТО. У формално-правном смислу чланство у ове двије организације није од пресудног значаја за пријем, али у пракси ни једна источноевропска и балканска држава, није постала чланица Европске уније или званични

2. Financial, urgent, humanitarian and other types of aids;

3. Stability and association process; (Вукмирица, Шпирић, 2005).

Regional initiatives bringing together west Balkans countries are as follows:

1. the west Balkan states initiatives;

2. the international community initiatives for the Balkans.

The regional cooperation triggered by the the SE and East European countries are: Central European Free Trade Agreement (CEFTA), Central European Initiative (CEI), Black Sea Economic Cooperation (BSCE), SE Europe cooperation (BSEC), and the Danube region cooperation (PDC). The international community has initiatives for the Balkans, including SE Europe Stability Pact, SE Europe cooperation initiative (SECI), Adriatic-Ionic initiative (ЈЈ), American Adriatic agreement, and CARDS. The regional cooperation that is one of the EU integration conditions, has been a historical problem. The aim is to develop better relations in the region in all parts of the society so as to help overcome the historical issues and improve mutual understanding. The final goal is to provide the environment of permanent peace for all the citizens in the region.

The NATO membership and Partnership for peace are also relevant points for the EU intergration. Legally-formally, the membership in these two organizations is not crucial, but practically there is no EU member country that is not a member of Partnership for peace and NATO.

Within the modern international affairs, EU is one of the most powerful world organizations, and is a geostrategic, economic, demographic, and military-political center of power, just like USA. Furthermore, this organization has specific demands and requests that are necessary to meet if one wants to become a member. There are many different points of view that the EU member states hold when it comes to

кандидат, а да претходно није постала чланица Партнерства за мир или НАТО-пакта.

У савременим међународним односима ЕУ представља једну од најмоћнијих организација у свијету која прелази националне и религијско-цивилизацијске оквире и по узору на САД представља геостратешки, економски, демографски и војно-политички центар моћи. Ова организација има одређене захтјеве и услове које је неопходно испунити уколико се жели постати њен члан. Према простору Балкана чланице ове заједнице имају различите ставове, али из геополитичких, економских и историјских разлога имају и посебне интересе. „Без сумње, водећу улогу у геополитичким процесима Европе, нарочито по питању интеграције земаља југоисточне Европе и стварању јединственог регионализма на том простору, који ће задовољити бројне захтјеве одрживости, има ЕУ“ (Гњато, 2005, стр. 126.).

ПРОЦЕС СТАБИЛИЗАЦИЈЕ И ПРИДРУЖИВАЊА

Процес стабилизације и придруживања успостављен је на приједлог Европске комисије 1999. године када је потврђена спремност Европске уније за пружање шансе земљама западног Балкана за потпуну интеграцију у њене структуре и чланство. Европска унија је кроз бројне самите усавршавала приступне стратегије гдје је овај процес обogaћен елементима као што су: уговорни односи - Споразум о стабилизацији и придруживању, развој економских односа - асиметрична либерализација трговине, финансијска помоћ – програм Заједнице за обнову и развој; инструмент претприступне помоћи – IPA (www.dei.gov.ba).

Процес стабилизације и придруживања промовише стабилност у региону, помаже повезивање земаља западног Балкана са Европском унијом, и коначно, помаже земљама у припремама за чланство у Европску унију. Појединачни модалитети процеса стабилизације и придруживања реализују се путем Споразума о стабилизацији и придруживању, који би на

west Balkan countries , from geopolitical, economic, and historic reasons and interests. „Undoubtedly, EU has a leading role in the geopolitical processes in Europe, especially when it comes to SE European countries integration and the creation of unique regionalism that would meet many sustainability demands“ (Гњато, 2005, стр. 126.).

PROCESS OF STABILIZATION AND ASSOCIATION

European Commission started the process of stabilization and association in 1999 as EU confirmed readiness to give a chance to west Balkans countries for full integration and membership. Many EU summits adopted strategies to enrich the process: Agreement on stabilization and association, development of economic relations – assymmetric trade liberalization, financial aid – EU development and humanitarian aid, IPA (www.dei.gov.ba).

The process of stabilization and association promotes regional stability, helps west Balkans countries connect with EU, and finally, helps countries prepare for the membership itself. Individual modalities of the process of stabilization and association are realized via the Agreement on stabilization and association, which should be signed by each country eventually. The Agreement regulates the duties of the candidate with reference to

крају свака од земаља требало да потпише са ЕУ. Споразумом се регулишу обавезе земаља будућих кандидата за чланство, првенствено у погледу доношења одређених стандарда у домену квалитета државне управе и капацитета институција и држави потписници даје статус потенцијалног кандидата.

Дакле, земље западног Балкана се кроз посебну стратегију, а 2004. године и кроз Европско партнерство, те уз намјенске програме подршке - подстичу на стабилизацију друштвеног, економског, социјалног, тржишног и сваког другог аспекта, да би се након тога стекли услови за постепено приступање европским интеграцијама. Западни Балкан се посљедњих година „приближио“ Европској унији. Прикључење Хрватске у том смислу охрабрује али и потврђује да процес стабилизације и придруживања за западни Балкан има своју геополитичку димензију.

УТИЦАЈ ИНТЕГРАТИВНИХ ПРОЦЕСА НА ГЕОПОЛИТИЧКЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ БИХ

Геопростор Босне и Херцеговине је специфичан како по физичко-географским, тако и културно-историјским карактеристикама. Заузима централни положај у геопростору бивше СФРЈ, између двије економско-географске регије: панонске и јадранске. На овом простору су се сучељавала и још увијек се сучељавају три различита културно-цивилизацијска круга, што БиХ даје специфичне етно-културне карактеристике.

Дакле, „Геопростор Босне и Херцеговине одликују карактеристична обиљежја, проистекла из сусрета и сукоба различитих религија и цивилизација. У том погледу, религијско-цивилизацијски фактор заузима посебно мјесто и значај, како у прошлости, тако и у савременим политичко-географским процесима. Религијска и културно-цивилизацијска различитост, често и анимозитети, на додирним тачкама, били су узрок ратним конфликтима крајем двадесетог вијека. Зато су савремене геополитичке одреднице Босне и Херцеговине резултат

adopting standards within the domain of state government quality, institutional capacities, giving a country status of a potential member.

Therefore, west Balkans countries, have to adopt specific strategies, including EU membership starting with 2004, as well as support programs (in order to stabilize social, economic, market, and other aspects) to gain the right on gradual accession to EU integration. Over the last few years, west Balkans has come „closer“ to EU. Croatian membership is there to encourage others and confirm that the process of stabilization and association for the west Balkans has its geopolitical dimension.

IMPACT OF INTEGRATION PROCESSES ON GEOPOLITICAL FEATURES OF BiH

Bosnia and Herzegovina geospace is specific for its physical-geographical and cultural-historical features. It is centrally located within the former Yugoslavia geospace between two economic-geographical regions: Pannonian and Adriatic. This area has had the three different cultural-civilization circles giving BiH specific ethno-cultural characteristics.

Thus, „Bosnia and Herzegovina geospace is characterized by features resulting from civilization and religion clashes. Hence, the religion-civilization factor holds a special position in both past and recent political-geographical processes. Religious and cultural-civilization divergence along with the matching animosity were a cause of many war conflicts in late 20th century. Therefore, modern geopolitical features of BiH are a result of specific religious-civilization interests“ (Зекановић, 2012б, р. 25).

специфичних религијско-цивилизацијских интереса“ (Зекановић, 2012б, стр. 25).

Ако анализирамо „Дејтонску“ БиХ као политичко-географски систем, њено конституисање као сложене државе и дефинисање њених политичко-територијалних јединица био је комплексан проблем, заснован првенствено на етничкој и религијско-цивилизацијској хетерогености простора. То је један од разлога због чега Босна и Херцеговина нема јасно дефинисан облик државног уређења, по чему је јединствена државна заједница у свијету. Њено уређење има религијско-цивилизацијске премисе, а заснивано је на формули 1+2+3, тачније: једна држава, два ентитета и три конститутивна народа и религије.

Прикључење Европској унији представља један од највећих стратешких приоритета Босне и Херцеговине, а засновано је на потпуном политичком консензусу политичких странака које имају посланике у Парламентарној скупштини БиХ. Основни правци и активности усмјерени су према даљем приближавању и институционализацији односа са ЕУ у складу са Процесом стабилизације и придруживања, његовим закључивањем и потпуном примјеном.

Због тога је 2006. године донешена Стратегија интегрисања Босне и Херцеговине у Европску унију као „основни документ на којем ће се заснивати цијелокупни процес придруживања ЕУ. На основу истраживања узајамних веза политичких, економских и других елемената, Стратегија означава основне циљеве и правце дјеловања, те обухвата скуп општих смјерница за рад државних и ентитетских институција, те осталих учесника укључених у процес интеграције“ (www.ads.gov.ba - Стратегија, 2006, стр. 12). Стратегијом би се требала постићи оптимална рјешења која би доприњела што бржем приближавању Европској унији, као и испунити захтјеве које су поставили органи ЕУ, а односе се на критеријуме са састанка Европског вијећа у Копенхагену из 1993. године и обухватају групе: економских, политичких и правних критеријума.

Кроз учешће у Процесу стабилизације и придруживања и испуњавањем критерија који

If we analyze the „Dayton“ BiH as a political-geographical system, its constitution as a complex state and definition of its political-territorial units would be a complex issue based upon ethnic and religious-civilization heterogeneity of the space. This is one of the reasons why Bosnia and Herzegovina has no clearly defined state organization, which makes it unique worldwide. Its organization has religious-civilization premises, based upon 1+2+3 arrangement, i.e. one state, two entities, three constitutional peoples and religions.

EU association is one of the strategic priorities of BiH, based upon a complete political consensus of the political parties, represented by their members in the BiH Parliament. The key activities are aiming at getting the institutions closer to EU in compliance with the Process of stabilization and association. Hopefully, this will end in full application of the process.

Therefore, in 2006 a Strategy of BiH integration was adopted as „a basic document that would serve as a guideline during the total process of EU accession. Based upon the reasearch of mutual relations among political, economic, and other factors, the Strategy sets the ground goals and guidelines for the work of the government and entity institutions, as well as other participants in the process“ (www.ads.gov.ba - Strategy, 2006, p. 12). The strategy should help achieve optimum solutions to speed up the EU accession and meet the EU requests. This mostly refers to criteria set by the European council in Copenhagen in 1993, encompassing three groups of criteria: economic, political, and legal.

The goal of participating in the process of stabilization and association and meeting the demands of political and economic criteria is the full EU membership. Political criteria refer to democracy, judiciary, armed forces, human rights, implementation of Annex

се односе на захтјеве политичке и економске природе као и способност испуњавања обавеза специфичних за БиХ, настоје се испунити услови за пуноправно чланство. Захтјеви политичке природе односе се на развој демократије, судства, реформу безбједносних снага, заштиту људских права, имплементацију Анекса VII Оквирног Споразума за мир у БиХ и уопште рјешавање политичких питања којима је БиХ оптерећена. Економски аспект се односи на економско планирање, смањење незапослености, реформе пореске политике, завршетак приватизације и др. Трећи захтјев се односи на имплементацију самог Процеса стабилизације и придруживања те како и у коликом обиму се испуњавају обавезе проистекле из Процеса са посебним нагласком на Студије изводљивости. „Сљедећа фаза је укупна имплементација Споразума о стабилизацији и придруживању у којој треба осигурати да су реформе које се проводе у складу са захтјевима овог процеса, с *acquis communautaire*ом као и с цјелокупним процесом европских интеграција“ (www.ads.gov.ba - Стратегија, 2006, стр. 25).

Босна и Херцеговина већ петнаест година слиједи „пут“ према Европској унији, који је почео још 1998. године успостављањем Заједничког консултативног радног тијела између БиХ и ЕУ, тј. формирањем Консултативне радне групе. Наставило се 1999. године Одлуком Вијећа министара о покретању иницијативе за приступање БиХ у Европску унију и доношењем Резолуције о европским интеграцијама и Пакту стабилности од стране Парламентарне скупштине. Марта 2000. објављена је Мапа пута, тј. успостављено је 18 кључних услова који се требају испунити како би се приступило изради Студије изводљивости, а новембра исте године Загребачким самитом званично је потврђен Процес стабилизације и придруживања између ЕУ и земаља западног Балкана. Крајем 2002. године Европска комисија је саопштила да су испуњени услови из Мапе пута, а у марту 2003. предаје Вијећу министара упитник од 346 питања који су релевантни за закључивање Споразума о стабилизацији. Новембра исте године Европска комисија доноси одлуку Студије изводљивости и усваја приједлог

VII of the framework peace agreement in BiH and general political issues typical of the country. The economic aspect refers to economic planning, unemployment, tax reforms, privatization process, etc. The third request refers to the implementation of the process of stabilization and association and the compliance with the feasibility studies. „The next phase if the full implementation of the Agreement on stabilization and association and making sure the reforms comply with the demands of the process, with *acquis communautaire*om as well as the total European integration process“ (www.ads.gov.ba – Strategy, 2006, p. 25).

Over the last fifteen years, Bosnia and Herzegovina has been on a European road, starting in 1998 with Joint consulting working body, i.e. the Consulting work group. It continued in 1999 as the Council of ministers adopted the initiative for BiH EU association and the Resolution on European integrations, and Stability Pact. In March 2000, the road map was adopted, i.e. 18 key conditions to meet so as to start devising the Feasibility study, and in November the same year the Zagreb summit officially confirmed the Process of stabilization and association between EU and west Balkans. In the end of 2002, European committee announced the road map terms fulfilled, and in March 2003 the Council of ministers issues a questionnaire with 346 questions relevant for the Agreement on stabilization. In November the same year, the European commission adopted the Decision on Feasibility study and the suggestion of the report on BiH readiness to start EU negotiations on the Agreement on stabilization and association. In 2004, the EU council adopted the first European partnership for BiH, and in November 2005 the EU council started negotiations with BiH. In December 2007, the Agreement on stabilization and association was validated and signed in June next year. In 2011, there were negotiation with EU regarding

Извјештаја о спремности Босне и Херцеговине за почетак преговора са Европском унијом о Споразуму о стабилизацији и придруживању. Године 2004. Вијеће Европске уније усваја Прво европско партнерство са БиХ, а у новембру 2005. године Савјет ЕУ отвара преговоре о Споразуму о стабилизацији и придруживању са БиХ. У децембру 2007. парафиран је Споразум о стабилизацији и придруживању, а у јуну сљедеће године је потписан. У 2011. години, са ЕУ су вођени преговори о правосуђу, а 2012. одржана су два састанка Дијалога на високом нивоу гдје је уручена Мапа пута за захтјев за чланство БиХ у ЕУ.

Као посебна геополитичка димензија европских интегративних процеса у БиХ је уред Високог представника (ОHR) као међународна институција одговорна за надгледање имплементације Мирног споразума, чија је функција усклађена са Општим оквирним споразумом за мир у БиХ. Високи представник је од 2002. године, такође, и специјални представник Европске уније у Босни и Херцеговини. Мандат високог представника прецизиран је Анексом X. Његове ингеренције су константно прошириване. На почетку мандата, имао је улогу најсличнију координатору, да би постао специјални изасланик, а данас готово да има неограничена овлашћења. Може извршити ревизију већ донешене одлуке на нивоу ентитета, а као један од формално-правних фактора даје посебан геополитички печат геопростору и посебан начин функционисања државе.

О ингеренцијама Високог представника најбоље казује члан V Анекса X Општег оквирног споразума за мир у Босни и Херцеговини: „Високи представник на терену је коначни ауторитет за тумачење овог споразума о цивилном спровођењу мирног рјешења“ (Поповић и Лукић, 1999, стр. 113).

Било би илузорно мислити да развој европских интегративних процеса у БиХ зависи искључиво од испуњавања услова из Споразума о стабилизацији и придруживању и осталих сличних аката. Један од битних политичко-географских проблема који интегративним процесима у БиХ даје посебну геополитичку

judiciary, and in 2012 two meetings were held and the road map was introduced as a request for EU membership.

Office of the High Representative (OHR) is a special geopolitical dimension of the BiH European integration processes, which is an international institution in charge of supervision of the Peace agreement implementation. Ever since 2002, the BiH high representative has been a special EU representative as well. His mandate is defined by Annex X and his authorities have been expanded over time. In the beginning his function was to coordinate but later he became a special representative, and finally nowadays his authority seems to have no limits. He can amend already adopted decisions at the entity level, and being a formal legal factor he gives the state a special geopolitical dimension.

Article V of the Annex X of the general framework peace agreement for BiH says it best about the high representative functions: „In the field, the high representative is a final authority for the interpretation of the agreement on civil implementation of the peaceful understanding“ (Поповић, Лукић, 1999, p. 113).

It would be an illusion to believe that BiH European path depends exclusively on meeting the terms of the Agreement on stabilization and association and similar documents. One of the crucial political-geographical factors that gives the BiH integration a special geopolitical dimension is the problem of refugees, i.e. the implementation of Annex VII that still remains unresolved even 18 years after the Dayton agreement was signed.

Bosnia and Herzegovina still does not meet many terms, especially social-economic, that are necessary to meet in order to come closer to full EU membership. Still, the modern geopolitical relations in Europe and international community do not allow „empty space“, especially not in SE Europe. Because of these circumstances,

димензију је проблем избјеглог и расељеног становништва, тј. имплементација Анекса VII који остаје неријешен и после 18 година од потписивања „Дејтона“.

Босна и Херцеговина не испуњава велики број услова, нарочито социо-економских, које је потребно испунити да би се приближило чланству у ЕУ. Ипак, савремени геополитички односи у Европи и међународној заједници не познају и не дозвољавају да постоје геополитички „празан простор“, нарочито не у југоисточној Европи. Због оваквих геополитичких околности БиХ ће постати дио ЕУ, нешто слично као што је то постала Бугарска.

Пуноправно чланство у ЕУ одразиће се на геополитичке карактеристике геопростора, и уопште на све аспекте живота у БиХ. Импликације на геополитичке карактеристике биће најочљивије, али и социјалне, политичке, економске, безбједносне и културне.

Дакле, геополитичке карактеристике, поред традиционалних фактора, условљене су евроинтеграцијама које имају своју геополитичку димензију и велики утицај на савремене геополитичке процесе у БиХ. Евроинтеграцијама би се религијско-цивилизацијске разлике и супротности умањиле, те са овог аспекта би се уласком у ЕУ добила извјесна геополитичка стабилност. Чланством у ЕУ отвара се могућност учешћа у доношењу одлука повезаних са будућим развојем, првенствено југоисточне Европе. Са друге стране, могућност губитка националног идентитета и традиционалних вриједности ствара одбојност и неповјерење у ове процесе. Политичке последице пријема у ЕУ повезане су и са промјенама у механизмима доношења одлука у бројним областима, а посебно кроз одрицање дијела националног идентитета и државног суверенитета.

ЗАКЉУЧАК

Интеграција Босне и Херцеговине у Европску унију кроз систем балканских и европских регионализама и интеграција данас

БиХ will become a part of EU, just like Bulgaria.

The full EU membership will affect geopolitical characteristics of the geospace and all aspects of life in BiH in general. Geopolitical implications will be most obvious but there also implications with reference to social, political, economic, security, and cultural features.

Therefore, geopolitical characteristics, apart from the traditional factors, are conditioned by Euro-integrations that have their own geopolitical dimensions and largely affect the modern geopolitical processes in BiH. Euro-integration may help eliminate the religious-civilization differences, which would further lead towards larger geopolitical stability. The EU membership opens a possibility to participate in decision making in connection with future development in SE Europe. On the other hand, a possible loss of national identity and traditional values causes dislike and distrust about these processes. The political consequences of EU accession are further connected with decision making within many different fields as well as with the partial rejection of national identity and state sovereignty.

CONCLUSION

BiH integration in EU via a system of Balkan and European regionalisms and integrations is nowadays a priority.

представља приоритетни циљ.

Босна и Херцеговина партиципира у општебалканској сарадњи и регионалним иницијативама у југоисточној Европи. Учесће у регионалној сарадњи представља тежњу и ентитета да допринесу изградњи јединственог европског простора. Овакав вид сарадње, са геополитичког аспекта представља једини начин да се покушају ријешити босанске етно-националне и религијске конфликтности.

Процес интеграције у ЕУ, од фазе стабилизације и придруживања преко преговора и придруживања, до чланства у ЕУ, захтјева висок ниво консензуса и координације унутар политичког система, као и висок степен подршке јавности овом процесу.

Прикључењем Европској унији, геополитички субјект као што је Босна и Херцеговина добија повољнији међународни статус, а економски јој се отвара могућност приступа различитим фондовима. Добила би сигуран приступ тржишту западних земаља, повећала конкурентност домаћих производа на свјетском тржишту и омогућила слободну миграцију радне снаге, људи и капитала.

Bosnia and Heryegovina is participating in general Balkan cooperation and regional initiatives in SE Europe. The regional cooperation is also an initiative of BiH entities to make their contribution to the unique European space. Geopolitically, one such type of cooperation is the only way to try to solve Bosnian ethno-national and religious conflicts.

The process of EU integration, from the stabilization and association to the negotiations and final association, demands the high consensus and coordination within the political system, as well as the strong public approval and support.

EU accession will offer the country such as BiH a geopolitically favourable international status, including the financial access to many funds. It would provide a free access to west market, improve the competition of local products, and enable free labor market and capital flow.

ЛИТЕРАТУРА/BIBLIOGRAPHY

1. Вукмирица, В., Шпирић, Н. (2005). *Економска монетарна интеграција Европе*. Бања Лука: Економски факултет
2. Ђато, Р. (2005). Србија и западне српске земље у савременим геополитичким процесима. *Зборник радова: Србија и савремени процеси у Европи и свету*. Београд: Географски факултет, Универзитет у Београду, стр. 123–131.
3. Ђато, Р. (2011). Геополитички процеси и отворена питања новонасталих држава на географском простору бивше Југославије. *Зборник радова: Трећи конгрес српских географа са међународним учешћем*. Бања Лука: Географско друштво Републике Српске, Природно-математички факултет Универзитета у Бањој Луци, стр. 17–29.
4. Грчић, М. (1982). Геополитика – развој, значај и место у систему наука - *Глобус*, бр. 14. Београд: Српско географско друштво, стр. 37–46.
5. Грчић, М. (2000). *Политичка географија*. Београд: Географски факултет, Универзитет у Београду
6. Зекановић, И. (2011). *Етнодемографске основе политичко-географског положаја Републике Српске*, Бања Лука: Географско друштво Републике Српске
7. Зекановић, И. (2012а). Концепт геополитике у релацији према политичкој географији и њено савремено значење. *Зборник радова: Проблеми и изазови савремене географске науке и наставе*. Београд: Географски факултет Београд, стр. 439–344.

8. Зекановић, И. (2012б). Религијско-цивилизацијске одреднице геопростора БиХ као детерминанта савремених политичко-географских процеса, *Гласник – Herald, свеска 16*. Бања Лука: Географско друштво Републике Српске, стр. 25–41.
9. Parker, G. (1998). *Geopolitics: Past, Present and Future*. London: Pinter
10. Поповић, В., Лукић, В. (1999). *Документи Дејтон – Париз*. Бања Лука: Институт за међународно право и међународну пословну сарадњу Бања Лука
11. Стојановић, М. (2002). Геополитика против политике и економије – нови свјетски поредак, глобализација, мондијализација. Лакташи: Графомарк
12. Стојановић, М., Зекановић, И. (2007). Просторне и геополитичке детерминанте Европске уније, *Настава, бр. 7*. Бања Лука: Републички педагошки завод Бања Лука, стр. 71–83.
13. www.ads.gov.ba – Агенција за државну службу БиХ (2006). Стратегија интегрисања Босне и Херцеговине у Европску унију
14. www.dei.gov.ba – Дирекција за европске интеграције